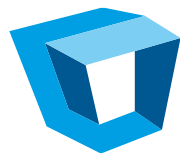

Tutkimusrahoittajien nykyiset avoimuuslinjaukset: tavoitteita ja käytäntöjä

Sami Borg, johtaja, Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto

Tietoaarkiston seminaari Kuka omistaa tutkimusdatan?
10.6.2015, Tampereen yliopisto

YHTEISKUNTATIEETEELLINEN TIETOARKISTO
FINLANDS SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA DATAARKIV
FINNISH SOCIAL SCIENCE DATA ARCHIVE

Esityksen sisältö

- > Tutkimusdatan hallinnan ja avaamisen yleisiä tavoitteita
- > Toimijakenttä
- > Tutkimusdatapolitiikat Suomessa: lyhyt historia
- > Suomen Akatemian nykyiset avoimuussuosituks
(tutkimusdata)
- > Tuloksia tuoreesta kyselystä tutkimusrahoittajille

The University of Edinburgh:

Why is data management important?

- > Research Data Management (RDM) is caring for, facilitating access to, preserving and adding value to research data throughout their lifecycle. It is good research practice.
- > By managing your data well you can:
 - Find and understand it when needed.
 - Avoid unnecessary duplication.
 - Validate your results if required.
 - Ensure your research is visible and has impact.
 - Get credit when others cite your work.
 - Comply with Funder mandates.
- > Source: The University of Edinburgh: Information Services / Research Data Management

<http://www.ed.ac.uk/schools-departments/information-services/research-support/data-management/why-manage-data>

The University of Edinburgh: Drivers for managing & sharing your data

- > The University's mission is the "creation, dissemination and curation of knowledge".
- > Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) describes data as a public good that should be made available.
- > Research Councils UK in its 2009 code of good research conduct says data should be preserved and accessible for 10 years +
- > Research Funder data policies increasingly demanding of institutional commitment and encourage or mandate the creation of a research data management plan and the deposit of research data in a recognised data centre where such exist.
- > Many leading journals require underlying datasets also to be published or made accessible as part of the essential evidence base of a scholarly article.
- > Source: The University of Edinburgh: Information Services / Research Data Management

Tutkimusdatan hallinnan ja avaamisen toimijakenttä

- > Toimijakenttä on laaja, ja intressit tutkimusdatan hallintaan ja avaamiseen vaihtelevat
- > Tutkimuksen tekijät
- > Muut data-aineistojen tuottajat
- > Tutkimusorganisaatiot
- > Julkaisijat
- > Rahoittajat
- > Muut tiedepolitiikan toimijat

Kuva: <http://www.freeimages.com/>

Kansainvälinen toimijakenttä ja yleiskuva

- > Useat kansainväliset toimijat tukevat tutkimusdatan avoimuutta: OECD, EU/Horisontti 2020, ESFRI, Nordforsk jne.
- > Kehittyneimpiä tutkimusdatapolitiikat ovat esimerkiksi Isossa-Britanniassa sekä Yhdysvalloissa, joissa tutkimusrahoittajat ja tutkimusorganisaatiot sekä useat tieteelliset yhdistykset ja tutkimusten julkaisijat ovat ottaneet hyvin yleisesti käyttöön tutkimusdatan avoimuutta tukevia politiikkoja
- > Tutkijoiden ja tutkimusdata-ammattilaisten yhteenliittymät ovat aktivoituneet datan hallinnan ja avoimuuden tukemiseen: KY-alalla IASSIST, monitieteinen Research Data Alliance RDA, EUDAT jne.
- > International Federation of Data Organizations (IFDO) 2014: raportti 30+ maan KY-alan keskeisimpien tutkimusrahoittajien tutkimusdatapolitiikoista

kuva: <http://www.freeimages.com/>

Tutkimusdatapolitiikat Suomessa: lyhyt historia

- Suomen Akatemia ja FSD: vuodesta 1999 alkaen SA:n ohjeissa suositus yhteiskuntatieteellisen tutkimusaineiston arkistoinnista Tietoarkistoon (FSD)
- 2000-luvulta alkaen useat pienemmät tutkimusrahoittajat lisäävät avoimuusmainintoja ohjeisiinsa
- Myös tutkimusorganisaatioiden ohjeissa avoimuusmainintoja erityisesti 2000-luvulta alkaen
- OECD 2007: Principles and Guidelines for Access to Research Data from Public Funding (toimeenpanosta Suomessa, ks. Borg & Kuula 2007, Julkisrahoitteisen tutkimusdatan avoin saatavuus ja elinkaari)
- Suomen Akatemia edellyttää aineistohallintasuunnitelmaa (AHS) osana tutkimussuunnitelmaa 2010 alkaen
- OKM: CSCn koordinoimat hankkeet (TuTi 2009-10, TTA 2011-13): mm. Tutkimusdatan hallinnan tilannekartoituksen raportti (2013) ja Tiedon saatavuus –työryhmän raportti (2013)
- Avoin tiede ja tutkimus –hanke , ATT 2014-17: laajamittainen pyrkimys avoimuussuosittelusten ja -ohjeiden yleistymiseen, yhtenä osana tutkimusdatapolitiikat
- Suomen Akatemia on laajentaa ja täsmentää tutkimusdatan avaamista tukevaa ohjeistustaan (tilanne nyt: pakollinen AHS, suositukset avaamista tukevista tutkimusinfrastruktuureista, tukimahdollisuus avaamiskustannuksiin osana hankerahoitusta, avaamistoimien seuranta raportoinnissa)

SA:n ohje aineistohallintasuunnitelmasta, 4/2015

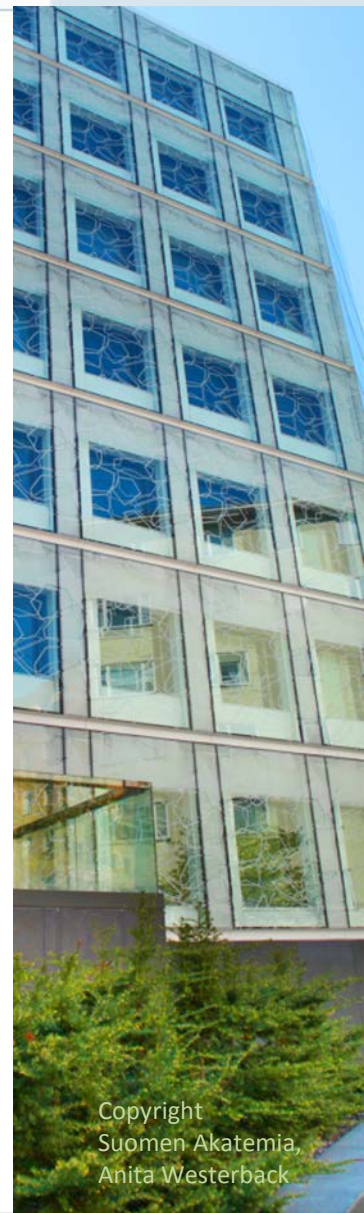
- > Hakemukseen tulee sisältyä tutkimussuunnitelman osana myös hankkeen aineistohallintasuunnitelma, jossa kerrotaan
 - miten tutkimushanke aikoo hankkia ja käyttää tietoaaineistoja
 - mitkä ovat hankkeen käyttämien ja synnyttämien aineistojen omistus- ja käyttöoikeudet
 - miten tutkimushankkeen tuottamia (tai tutkimusinfrastruktuurien avulla tuotettuja) tietoaaineistoja aiotaan säilyttää ja avata ne muille tutkijoille myöhempää käyttöä varten
 - miten aineistot mahdollisesti suojataan.
- > Akatemia suosittelee, että sen rahoittamat tutkijat ottavat selvää mahdollisuudesta aineistojen pitkäaikaistallennukseen.

Copyright
Suomen Akatemia,
Anita Westerback

SA:n ohje aineistohallintasuunnitelmasta, 4/2015

- > Akatemian suositus on, että tutkimusaineisto säilytetään ja avataan oman tieteenalan kannalta tärkeissä kansallisissa tai kansainvälisissä arkistoissa. Tällaisia arkistoja ovat esimerkiksi
 - Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto FSD
 - FIN-CLARIN-tietokanta (kieliaineistot)
 - CSC:n IDA- säilytyspalvelu ja sen KATA-metatietokatalogi sekä avointen aineistojen julkaisualusta AVAA
 - CERNin Zenodo-arkisto
- > Lisätietoja tutkimusaineistojen avaamisesta: Avoin julkaiseminen ja tutkimusaineistojen avaaminen (<http://www.aka.fi/fi/rahoitus/nain-haet/hakuohjeet/avoin-julkaiseminen-ja-tutkimusaineistojen-avaaminen/>)

Copyright
Suomen Akatemia,
Anita Westerback

Lyhyt kysely tutkimusrajoittajille avoimuuslinjauksista 5-6/2015

- > Tietoarkiston muutaman avokysymyksen pikakysely ihmistieteiden tutkimusrahoittajille tutkimusdatan avoimuuslinjauksista
- > Toteutettiin touko-kesäkuun vaihteessa 2015 sähköpostitse viesteillä organisaatio-osoitteisiin
- > Lähetettiin yhteensä 35 ihmistieteiden tutkimusrahoittajalle, harkinnanvarainen näyte Aurora-tietokannasta <http://www.aurora-tietokanta.fi/>
- > Suurin osa tavoitelluista rahoittajista säätiöitä, joiden vastausaktiivisuus heikko (mahdollisesti ”ei raportoitavaa”)

Kyselyn saate

Tervehdys tutkimusrahoittajan edustaja,

Mitä tapahtuu tutkimushankkeissa kerättävälle digitaaliselle tutkimusdatalle hankkeiden päätyttyä?

Useat tutkimusrahoittajat, kuten Suomen Akatemia, ovat jo pitkään suosittaneet toimenpiteitä tutkimusdatan jatkokäytön turvaamiseksi. Ks. tarkemmin s. 18 Tietoarkisto-lehdestämme <http://www.fsd.uta.fi/lehti/fi/40/tietoarkisto2014.pdf>

Suosittaako edustamasi tutkimusrahoittaja asiasta jotakin? Pyydän organisaatiotasi vastaamaan minuutissa parissa seuraaviin kolmeen kysymykseen ja kutsun kuulemaan mm. tämän Hot topic –kyselyn tuloksia Tietoarkiston maksuttomaan datapolitiikkaseminaariin 10.6. Tampereella.

Seminaarin ohjelma ja ilmoittautuminen:

http://www.fsd.uta.fi/fi/ajankohtaista/tapahtumat/kuka_omistaa_tutkimusdatan/

Kyselyn sisältö

1. Onko organisaatioillasi nykyisin joitakin suosituksia tai muita ohjeita rahoitusta hakeville tai rahoitusta saaneille siitä, mitä tutkimushankkeissa kertyville digitaalisille tutkimusaineistoille tehdään hankkeiden päätyttyä? Jos on, selosta lyhyesti niiden sisältö.
2. Jos ei ole, mitkä ovat tärkeimmät syyt niiden puuttumiseen?
3. Onko sinulla muita kommentteja tutkimusdatan avaamiseen hankkeiden päätyttyä edustamasi organisaation näkökulmasta? (esim. onko asiasta keskusteltu organisaatiossasi)

Vastanneet organisaatiot

- > TEKES
- > KELA
- > Koneen säätiö
- > Alkoholitutkimussäätiö
- > Lapin yliopisto
- > Ilmeisesti suurella enemmistöllä tavoitelluista rahoittajista ei toistaiseksi ole tutkimusdatan avoimuutta tukevia virallisia linjauksia. Tätä oletusta tukevat myös havainnot rahoittajien verkkosivujen sisällöistä.

TEKESin vastaukset 1

(Soile Ollila)

Onko organisaatioillasi nykyisin joitakin suosituksia tai muita ohjeita rahoitusta hakeville tai rahoitusta saaneille siitä, mitä tutkimushankkeissa kertyville digitaalisille tutkimusaineistoille tehdään hankkeiden päätyttyä? Jos on, selosta lyhyesti niiden sisältö.

Toistaiseksi projekteilta ei vaadita tiettyä käytäntöä.

Rahoituksen yleisissä ehdoissa todetaan: *Rahoituksen saajalla on velvollisuus huolehtia tutkimuksessa syntyvästä aineistosta siten, että projektin tavoitteet voidaan saavuttaa. Tätä velvollisuuttaan varten rahoituksen saajan tulee huolehtia projektiin liittyvien tausta-aineistojen, projektissa syntyvien tutkimusaineistojen ja tiedon sekä tulosten hallinnoinnista tarkoituksenmukaisella tavalla, jotta projektista aikaansaataavaa tietoa ja tuloksia voidaan mahdollisimman tehokkaasti hyödyntää jatkossa.*

Myös omistusoikeuksista kerrotaan rahoituksen yleisissä ehdoissa.

TEKESin vastaukset 2

Jos ei ole, mitkä ovat tärkeimmät syyt niiden puuttumiseen?

Haluamme kannustaa tutkijoita noudattamaan tutkimusorganisaatioiden omaa ohjeistusta. Digitaalisten tutkimusaineistojen tallentamiskysymyksessä ja niihin liittyvissä suosituksissa on ollut tarpeen odottaa, että tutkimusorganisaatiot vievät asiaa riittävästi eteenpäin, jotta heillä on valmiudet toteuttaa tiettyjä pelisääntöjä. Nykyisin rahoitusehtomme eivät rajaa avoin data –teemasta mitään pois, mutta ei siis toisaalta edellytä tiettyä käytäntöäkään. Edellytyksenä on tulosten laaja levittäminen ja julkisuus.

Tekesin tutkimusrahoituksen tavoitteena on menestyä kansainvälisen tutkimuksen kärjessä, luoda edellytyksiä uudelle liiketoiminnalle, kaupallistaa tutkimustuloksia ja testata ideoita monialaisesti. Kun tutkimusdatan jatkokäytön turvaaminen edistää näitä tavoitteita eikä ole ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa, asia on kannatettava tutkimusrahoituksemme näkökulmasta.

TEKESin vastaukset 3

TEKES: Onko sinulla muita kommentteja tutkimusdatan avaamiseen hankkeiden päätyttyä edustamasi organisaation näkökulmasta? (esim. onko asiasta keskusteltu organisaatiossasi)

Meillä on suunnitelma edetä Avoin tiede- ja tutkimus -hankkeen suositusten mukaan niin, että tulemme suosittelemaan tutkimusaineistojen avaamista soveltuvien osien aina tutkimusorganisaatioiden omaa ohjeistusta noudattaen ja oikeudellista toimintaympäristöä kunnioittaen. Aiheeseen liittyvää koulutusta järjestetään syksyllä ja asiassa on tarkoitus edetä kokeilemalla sopivia käytäntöjä asteittain.

Lapin yliopiston vastaukset (Markus Aarto, hallintojohtaja)

Onko organisaatioillasi nykyisin joitakin suosituksia tai muita ohjeita rahoitusta hakeville tai rahoitusta saaneille siitä, mitä tutkimushankkeissa kertyville digitaalisille tutkimusaineistoille tehdään hankkeiden päätyttyä? Jos on, selosta lyhyesti niiden sisältö.

Ei, mutta seuraamme ATT-hankkeen suunnitelmia ja suosituksia. Avoimen tieteen politiikka on yksi kuudesta Lapin yliopiston Strategian 2025: tutkimus toimeenpanosuunnitelman (2015-2018) kehittämiskohteista.

Lapin yliopiston vastaukset 2

Jos ei ole, mitkä ovat tärkeimmät syyt niiden puuttumiseen?

Yliopistossa on meneillään tutkimuksen tietojärjestelmä LaCris -projekti, joka tulevaisuudessa mahdollistaa tutkimusaineistojen metadatan keräämisen ja avaamisen.

Lapin yliopiston hallitus päätti kokouksessaan 9.12.2013 käynnistää yliopiston oman datapolitiikan valmistelun. Yliopiston rehtori asetti 24.1.2014 tutkimusdatatyöryhmän, joka sai tehtäväkseen määritellä Lapin yliopiston datapolitiikan periaatteet ja ensisijaiset tavoitteet sekä toimenpiteet, joita tavoitteisiin pääseminen edellyttää. Työryhmä jätti väliraporttinsa 05.02.2015. Väliraportin jälkeen työtä jatketaan valmistelemalla yliopiston päätöksiä ja sopimuksia.

Lapin yliopiston vastaukset 3

Onko sinulla muita kommentteja tutkimusdatan avaamiseen hankkeiden päätyttyä edustamasi organisaation näkökulmasta? (esim. onko asiasta keskusteltu organisaatiossasi)

Lapin yliopisto on tiede- ja taideyliopisto, joka asettaa datan avaamiseen erityiskysymyksiä (esim. tietosuoja ja tekijänoikeudet).

KELA, Koneen säätiö ja Alkoholitutkimussäätiö

Kaikki kolme suosittavat tutkimusaineistojen tallentamista Tietoarkistoon.

KELA: "Niiltä osin kuin aineisto ovat luovutuskelpoisia, suositus on ollut, että aineistot tulisivat Tietoarkistoon. Mutta suurin osa on sensitiivisiä tietoja, joita ei voida luovuttaa."

Alkoholitutkimussäätiö edellyttää tutkimussopimusapurahan hakijoilta Suomen Akatemian mallin mukaista selvitystä hankkeen tutkimusaineistojen hallinnasta ja jatkokäytön mahdollistamisesta.

Koneen säätiö suhtautuu hyvin myönteisesti tutkimusdatan avaamiseen (tietosuoja- yms. kysymykset huomioiden). Kirjalliseen tutkimusdataan liittyen säätiö järjesti 2013 seminaarin "Miten tekijänoikeuslaki voisi tukea kielen ja kirjallisuuden tutkimusta"

<http://www.koneensaatio.fi/fi/tekijanoikeus-ja-tutkimuksen-raaka-aineet>

Seminaarin yhteydessä säätiö julkaisi Marjut Salokanteleen raportin *Tekijänoikeus ja tutkimuksen raaka-aineet. Uuden teknologian haasteet tekijänoikeudellisesti suojatun materiaalin tutkimuskäytölle.*

Seuraavat askeleet?

- > Tavoitteet?
- > Käytännöt?

Kuva: <http://www.freemages.com/>